

„Nulla dies sine linea”

Vincze Erika Pakson élő tipográfus vagyok, a Magyar Iparművészeti Egyetem (Moholy-Nagy Művészeti Egyetem) felsőfokú tipográfus képzésén Kiss István grafikusművész évfolyamában végeztem. A hallgatók között eltérő életkorú, már végzett diplomások vannak, de grafikusok, dekoratőrök, ahogy voltam én is. †Dr. Voit Krisztina az ELTE BTK Könyvtártudományi Tanszékének docense oktatott könyvtörténetet és Múzeum körúti irodájában vizsgáztatott bennünket. A történet, hogy tavaly 30 kép a tanszékre került, valahol itt kezdődött.

Voit Krisztina egyik alapító tagja volt a TypoSalonnak, aminek tagja vagyok én is. A Szalon évenkénti tárlata és az Országos Tervezőgrafikai Biennálé által eljuttottak a tanszéken kihelyezett képeim a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeumba, Budapesten a Képzőművészeti Egyetemre, a Magyar Alkotóművészek Házába, az Aranytíz és a Ráday utcai Peter Wilhelm Galériába, a Design Terminálba, az Országos Széchenyi Könyvtárba, a „Marcziba” vagy a Berczik Sára Budai Táncklubba.

A képek (nyomatok), amik az Informatikai és Könyvtártudományi Tanszék falaira kerültek computeres tervezőgrafikai munka eredményei, amit előzőleg kézírással hoztam létre. Nyomtatással másolatok készíthetők, ezáltal az eredeti papír, esetleg hártya alapú sérülékeny kalligráfiák épen maradnak.

A Nemzeti Múzeumban (a 13 országos múzeum mindegyikében) gyűjteménykezelőként 1–1 hetet eltöltöttem a kulisszák mögött, ahol kivételesen hasznos élmény volt a restaurátor főosztályokon eltöltött idő. Azt szívtam magamba, ami a kalligráfiával kapcsolatban érdekelt: papír és pergamen, amire a kalligráfus ír. Mivel? Madártollal, náddal és ecsettel, mártogatja a tollhegyet a tintába, ahogy századokkal előtte. Mit írok? Ami érdekelt: Jelenések könyve, Naphimnusz, Arachne, Shalott hölgye, Signor Rappaccini lánya, latin maximák. Kitől írok? Aki érdekelt: Dante, Villon, Márai, Theophrasztosz és Wass Albert. A nők továbbra is érdekelnek: Veronica Franco, Amrita Sher-Gil, Sylvia Plath. Összességében az érdekes emberek érdekelnek. Milyen betűvel írok? Bármilyenel, amit elsajátítok: rusztika, római kurzív változatok, unciális, bastarda, gótikus kurzív, angol folyóírás. A tipográfus a betűtervező művészek által alkotott betűkkel dolgozik: Garamond, Zapf, Gill, Zuzana Ličko. A kalligráfus a saját, csak rá jellemző betűvel ír: kötetlen, lendületes szabad kézírással vagy aprólékos, míves kidolgozottsággal, aminek elsajátítása sok időt vesz igénybe. A tipográfus ma számítógépen tervezi a könyvet, periodikát, akcidiáciát és a computer nem igényli ezt a fajta képzettséget. Gutenberg és Hesz András óta a tipográfia egyre inkább gépesítve lett, a kéziratosság kora lejárt. Cicero századában, de még jóval később is a könyvtárak tekercekből álltak. A negyedréti alakú könyvek sem a görögöknél, sem a rómaiaknál nem voltak használatosak, csak jóval Ca-tullus korát követően jöttek divatba. A húszas éveimben a paksi Városi Művelődési Központ dekoratőre voltam, ecsettel írtam a plakátokat, a harmincas éveimben a számítógép és a nyomtatók megjelenése feleslegessé tette ezt a fajta képességet. Megbarátkoztam vele, tudom, szükség van mindkettőre: a volumen- és kódexíró, a kiadványszerkesztő tipográfus és webdesigner egy emberben manifesztálódhat. Nekem eljött a kéziratosság kora: Ráskay Lea domonkosrendi apáca kései utódként, nem a Nyulak szigetén, hanem a saját otthonom csendes nyugalomában élvezettel körmölök. A családom inspirál, támogat és biztosítja nekem a kézés számára elengedhetetlenül fontos nyugodt környezetet.

„Hálás vagyok az Eötvös Loránd Tudományegyetemnek, dr. Kiszl Péter intézetigazgató, habilitált egyetemi docensnek, hogy Múzsák Laka-ként, avagy testvérmúzsaként befogadta a (kalligráfiák után digitalizált tervezőgrafikai) képeimet. Ennél méltóbb helyet nem kívánhattam volna. Reményeim szerint az eredeti kalligráfiák

kiállíthatóságának a lehetősége is megvalósulhat” – tavaly, amikor lejegyeztem ezeket a mondatokat, még csak gondolkodtunk a bemutatás mikéntjén és most az ELTE Egyetemi Könyvtárban lehetőséget kaptam az első önálló kiállításra. Kimondhatatlan öröm ez. A könyvtár falai közt járva tudtam, hogy nem lenne idegen itt bemutatni őket, mert témáját tekintve irodalmi, küllemében, eszközhasználatában lehetne középkori, elmúlt korok kézírását és a betűk tisztelétét közvetíti. Szeretem a betűket írni, Paolo Santarcangeli (Hortulus litterarum, 1971) szép szóképével élve, a „betűk mágiája” engem is büvkörébe vont: *„Szép és hasznos dolog a betűkről beszélni, tehát szükséges is. A betű szent. A betűvetés különöztet meg bennünket az állatoktól. Az írás inkább isteni, mintsem emberi találmány, ugyanis kellő képzelőerő híján isteninek nevezzük mindazt, ami már-már hihetetlen tökéletességével szinte meghaladja az emberi mértéket. A betűkkel mindent el lehet érni: a legnagyobb felmagasztalást és a legmélysegebb elaljasodást. Kárhozatot és megdicsőülést, tisztességet és gyalázatot, gazdagságot és szegénységet. Add, hogy kezem alól ne kerüljön ki olyan betű, amely méltatlan e nagy dicsőségre – hívők és hitetlenek, ez a fohász legyen mindennapos imádságotok. Ámen.*”

Napjaim a mottó szerint telnek, miként „Egy nap se múljék el vonás nélkül” (*Az id. Plinius szerint Apelles, Nagy Sándor udvari festője szokta ezt mondani abban az értelemben, hogy minden napnak meglegyen a dolga.*) A megszerzett képesség megtartásához valóban nem múlhat nap vonás nélkül. Irodalmi hagyatékunk tárháza a korabeli kézírásoknak és az internet jóvoltából is merítek idegen kultúrák írásbeliségéből. Gyakorlásképpen középkori és reneszánsz kódexmásolatokat vagy kortárs kalligráfusok munkáit is elkészítem – ha érdekesnek és szépnek találom, ki kell próbálnom. A másolás során közelebb kerülök hozzájuk, értelmezni próbálom az akkori írásmódokat, az eszközhasználatot és ha sikerül, a kézírás duktusát is elsajátítom. Ez izgalmas, mert különböző egyéniségek vagyunk, miközben a saját írásom sem egyforma két egymást követő napon.

Az Egyetemi Könyvtárban a szenzációs Pázmány Péter relikviák kiállítását követően kerül sor a kalligráfiai bemutatására. Kosztolányi Dezső a bíboros, esztergomi érsek stílusát a következőképpen jellemezte: „tollán forró tinta csordogál, kalamárisában pedig tűz van, égi szikra, de a poklok kénköves lángja is”, később így folytatja „Még csak néhány húrja van, de azért úgy játszik rajta, mint hangszeren. Csodát művel.” ...így szeretnék játszani a hangszeremen.

Vincze Erika